

10. märts
1925.

III. aastakäik.

Ilmub kaks korda kuus.

Üksik number 25 mk.

Tellimise hind: Aastas . . . Mk. 500.—
 Pooles aastas . . . " 250.—
 1923 ja 1924 aastak. „ 350.—

Kuulutuste hinnad: 1 lehekülg . . . Mk. 3000.—
 1/2 „ . . . „ 1500.—
 1/4 „ . . . „ 800.—
 1/8 „ . . . „ 400.—

Toimetus ja talitus: Tallinn, Suure Roosikrantsi uul nr. 12. Avatud k. 9—3 p. l. Telefon nr. 4—72
 Jooksvad arved: E. P. Tallinna osak. nr. 609, Tal. Kred. Pank nr. 8880 ja Eesti Laenu Pank nr. 2666.

SISU: 1) Mis teeb kogukondlised tööd asjata kallimaks; 2) Kümnikkudest, Eugen Maddison; 3) Omavalitsuste majapidamis- ja maksupoliitika välismail, O. Suursõõt; 4) Meie asutuste seinapiltidest, T. L.; 5) Vallavalitsuse revideerimise juhtnöörid ja kava. 6) Suitsetamisele omavalitsuse asutustes tuleb piir panna, Vallasekretäär J. K.; 7) Omavalitsuse päevauudised; 8) Eesti Maakondade Liidu ja omavalitsuste tegevusest. 9) Küsimused ja vastused. 9) Kuulutused.

Mis teeb kogukondlised tööd asjata kallimaks.

Otsekoheste maksude seaduse § 492 (1919 a. väljaanne) järele on kõik riigi ja kogukondlised asutused ja ametnikud kohustatud kokkulepitud hangedest ja töövõtetest seaduses määratud kujul maksuasutustele, meil Otsekoheste maksude Peavalitsusele, teateid saatma. Teateid antakse eri blankettidel, mis kümme küsimust sisalavad. Viimased nendest on: 9. Missugune äritunnistus (millal, kust, mis Nr. all ja mis järele) on võetud, 10. Kui äritunnistust ei ole võetud, siis kui palju on ärimaksu äritunnistuse arvesse makstud, millal ning mis kviitungi Nr. all.

Riigi- ja omavalitsuse asutused annavad ehitus- ja remonditööd peasjalikult vähempakkumise teel välja. Muul teel väljaand-

mist ei usaldata, majanduslisel teel tööde tegemine läheb väikese töö juures veel kallimaks, kui järelevaataja ametnik töö juurde panna. Järelevaataja pidamine on asjata kulu, asjata kuludega on seotud aga ka vähempakkumisel väljaantud tööd. Iseäranis suureks tõuseb asjata kulude protsent väikeste tööde juures.

Tööväljaandmise kuulutuste kulule järgneb tempelmaks lepingu pealt, mis tööandja ja töövõtja vahel sõlmitud. Lepingust, ja sellega ühenduses tempelmaksust, mööda ei pääse. Lepingu tegemisel tuleb alguses toodud seaduse põhjal töövõtja kohta teateleht täita ja selleks temalt äritunnistuse ehk ärimaksu arvesse maksetud summa peale kviitungi ettenäitamist nõuda.

Tähendab, et tööd oma kätte võtta, peab töövõtjal vastav äritunnistus olema. On tempelmaks küll ettevõtja kanda, töötasu peab ta ikkagi katma. Ja ega äritunnistustki oma lõbuks võeta. Ka selle hinna peab tööst saadav tulu auga katma. On inimesel kord aga äritunnistus lunastatud, siis on ta puhtakasu maksu alune, on ta seda, siis peetakse seda ka tulumaksu määramisel silmas. Kõike seda peab silmas ka ettevaatlik töövõtja, ning võetava töö hinna kalkuleerimisel lisab kõik kindlad ja arvataavad maksud sellele juurde, ja seda kõik ühele väiksele tööle, sest valla tööd võtjaks pole suured ettevõtjad, vaid kohapealsed liht töölised.

Miljoniliste tööde juures, mida riik ja maakonnaavalitsused välja annavad, teevad need mitmesuguste maksude peale minevad summad võrdlemisi väikse protsendi välja, kuid väikeste tööde juures, nagu seda on vallavalitsuste poolt väljaantavad koolimajade parandused, võivad need kõrvakulud suuremaks tõusta kui töö ise väärt, s. o. töö hind tõuseb kahekordseks otsekohesest töötasust.

See nähtus ei võimalda kokkuhoidlist majanduspoliitikat ja sisuliselt ei ole ta ka õiglane. Kui koolimaja on lagunenu

ja vallavalitsuselt remonteerimise kaudu kulusi nõuab, missugune õigus oleks siis maakonnaavalitsusel ja riigil äritunnistuse maksu näol valla kahju ja kulu veel suurendada! Peab ju ikka seda meelespidama, et äritunnistuste maksuks minev raha tuleb lõpuks ikkagi tööandja käest ja ei taba sugugi töövõtjat. Ja kes on siis lõpuks valla-, maakonna- ja riigivalitsus omavahel, et ühe õnnetus peab teisele õnneks olema?

See seisukord tuleb revideerimisele võtta.

Uus tempelmaksu seaduse eelnõu on kokku seatud. Selle seadusega tuleb küsimust lahendada hakata kõige pealt lepingute tempelmaksu asjas. Omavalitsustega sõlmitud lepingud tööde väljaandmise asjus teatud summa piiris tuleks tempelmaksust vabastada. Edasi tuleks likvideerida äritunnistuste nõudmine juhuslistelt töövõtjalt väikeste ehitus- ja parandustöödes. Valdadele on need väiksed ja pealtnäha asjata kulud väikse töö juures küllalt suured, et nende ärajätmist nõuda, riigile ja maakonnale aga võrdlemisi väiksed.

Maakonnaavalitsused, loodan, lepivad selle seisukohaga, arusaamises olles, et õiglane ei ole omale tulu saada teise omavalitsuse kulust. Sõna on seaduseandjatel.

5. märtsil 1925.

Kümnikkudest.

EUGEN MADDISON.

Kümnikkude instituut seisab kõige lähedamas ühenduses küsimusega, kas lasuvad veel vallavanemate peal politseilised ülesanded või on nad maksvate seaduste järel tähendatud ülesannete täitmiseks vabastatud. Nagu teada, täitsid vallavanemad Baltimaa vallakogukonna seaduse (19. veebruarist 1866 a.) ja üldkubermangu asutusseaduse (§§ 847—849) põhjal hulk politseilisi ülesandeid, kus juures neil õigus oli teatavate politseiliste ülesannete täitmiseks kümnikka maaomanikkude ja rentnikude seast valida (üldk. asutussead. § 848). Järjekult, kui vastavatest seadustest selgub, et vallavanemad ka praegusel ajal on kohustatud neid ülesandeid täitma, tuleb tunnutada, et sellega on ka kümnikkude instituudi olemasolu õigustatud.

Küsimuse kohta, kas vallavanemad ka praegusel ajal politseilisi ülesandeid täidavad, leiame ühes Riigikohtu hiljutises otsuses (v. „Maaomavalitsus“ Nr. 3) järgmise

arvamise: „Asutava Kogu poolt 17. veebr 1919 a. vastuvõetud politsei korralduse („R. T.“ Nr. 4/5 — 1920 a., sead. Nr. 20) tagajärjel kaotas vallavanema amet politseilised ülesanded ning valla nõukogude valimise seaduse („R. T.“ Nr. 26—1921 a.) par. par. 83, 84, 87 ja t. järele on vallavanem ainult vallavalitsuse liige“ jne.

Riigikohtu otsuse peale toetades, tuleks ilmingimata järjeldada, et, kui vallavanema amet on kaotanud politseilised ülesanded, siis on oma seaduslase aluse kaotanud ka kümnikkude instituut, sest kümnikka valis vallavanem (ühes abidega) just mõnede tema peale pandud politseiliste ülesannete täitmiseks. Kuid isiklikult olen selles küsimuses teisel seisukohal, nimelt, et vallavanem täidab ka praegu teatavates piirides politseilisi ülesanded, kus juures temale abiks (endistel alustel) vallavalitsuse poolt valitud kümnikud. Toetust selleks leian järgmistes asjaoludes: Baltimaa valla-kogu-

konna seaduse (по прод. 1906 г.) § 16 järele, täitis vallavanem kõik politseilised ülesanded, mis üldk. asutusseaduse §§ 847—849 olid ette nähtud. Baltimaa vallakogukonna seaduse (II seaduste üldkogu Nr. 43034) § 18 põhjal, mis sõna-sõnalt vastab üldk. asutusseaduse § 848, valis vallavanem teatavate politseiliste ülesannete täitmiseks kümnikka. Omavalitsuse elluviimise seadusega (seadl. ja valits. korrald. kogu Nr. 173—28. juulist 1917 a., art. 953) oli tähendatud vallakogukonna seadus osalt täiendatud ja osalt muudetud, nimelt muudetud §§ 1 ja 7. Muudatused ei puudutanud ei vallavanema ametit, ega ka sama seadusega tema peale pandud politseilisi ülesandeid. Viimased jäid puutumata. Omavalitsuse elluviimise seaduse lisas loeme, et miilitsa asjus on ajutistel semstvo nõukogudel needsamad õigused ja kohused, mis semstvo asutustel 17. apr. 1917 a. miilitsa seaduse põhjal (§ 8). Kuid miilitsa seadus ei toonud asjasse ka mingisuguseid muudatusi: tema kaotas ainult välispolitsei ja kutsus selle asemele ellu semstvodele alluva miilitsa. Valla politsei korraldusse tõi muudatusi alles vallasemstvo seadus (seadl. ja valit. korrald. kogu Nr. 122—30. maist 1917 a. art. 655) § 78, mille järele mitte vallavanem, juba seaduse alusel, vaid üks vallavalitsuse liigetest (võis ka vallavanem olla) vallavalit-

suse otsusel pidi täitma samas §-is ülesloetud politseilisi ülesandeid. Kuid vallasemstvo ei ole meil maksma pandud (välja arvatud end. Pihkva kubermangu osad), mis pärast see muudatus ka Eesti kohta ei käi. Ei ole asjasse muudatusi toonud ka politsei korraldus („R. T.“ Nr. 4/5 — 1920 a.), kuigi nagu ülemal tähendatud, Riigikohus teisel seisukohal asub. Politsei korraldus, nagu seda kinnitab tema sisu, käsitab ainult välispolitseid ja tema maksimahakkamisega kaotas oma jõu miilitsaseadus (§ 38); miilitsaseadus jättis aga puutumata vallavanema ameti politseilised ülesanded. Järjekult ei võinud ka politsei korraldus asjasse muudatusi tuua, ilma et temas selles kindlalt ja täpselt oleks midagi öeldud.

Kõigist sellest selgub, et vallavanemad täidavad ka praegu teatavaid politseilisi ülesandeid. Kas täidavad nad neid endises ulatuses või enam piiratult, kui enne, ei puutu asjasse. Tähtis on, et nad neid täidavad. Kui see aga nii on, siis on ka kümnikkude instituudi olemasolu õigustatud. Et aga vallanõukogude valimisseaduse § 83 põhjal valla täidesaatvaks orgaaniks ei ole enam vallavanem, vaid vallavalitsus, mis koosneb vallavanemast, tema abidest ja sekretäärist — siis tuleb kümnikkude valimiskord muudetuks lugeda selles mõttes, et neid valib vallavalitsus.

Omavalitsuste majapidamis- ja maksupoliitika välismail.

O. SUURSÖÖT.

(Järg.)

Kaudsed maksud on väga mitmesugused. Nendest kuuluvad Saksamaal ja Austrias omavalitsustele: Lõbustusmaks, igasuguste etenduste ja lõbustuste ning näituste pealt; võerastemaks (Fremdensteuer), see on teatud % omavalitsuse kasuks tubade tarvitamise eest võerastemajades ja hotellides; õlle ja veinimaks nende jookide tarvitamise pealt joogikohtades; koerte ja kasside, uhkussõiduriistade ja -hobuste ning mitmesugused muud luksus-maksud; autode, mootorrataste, jalgrataste ja muude liikumisabinoode maksud.

Kõik eelpool ülesloetud maksud ja sissetuleku allikad peavad täielikult ärakasutatud olema enne, kui otsekoheseid maksusi määrata võib. See põhimõte on aga omavalitsuste rahalise kitsikuse tõttu pea igalpool kõrvale jäänud ja nende maksude

kõrvale on omavalitsuste pea sissetulekuallikaks ikkagi otsekohesed maksud saanud ja nendega arvestatakse esimeses joonis, ehk küll suurelt osalt need maksud keskvallitsuste kätte üle on läinud ja — omavalitsused ainult teatud lisade ehk osadega nendest maksudest osavõtta võivad.

Otsekohestest maksudest oleks nimetada kinnisvaramaks, tulu- ehk sissetulekumaks, tööstusmaks ja maks läbikäigu pealt ehk puhtakasmaks.

Maksude jaotus riigi ja omavalitsuste vahel on Saksamaal ja Austrias väga keeruline ja nende eneste omavalitsustegelaste ja maksuasjanduse tundjate üteluse järele on võimata selget ja ülevaatlikku pilti nende maksudest anda. Selleks on mitmesugused põhjused: maksude mitmekesisus, maksude protsentuaal-jaotus väga paljude asutuste

vahel jne., nii näit. saab läbikäigu-, puhtakasumaks (Umsatzsteuer) viie mitmesuguse üksuse vahel ja mitmesuguses protsentuaal vahekorras ära jagatud. Sellest maksust saavad osa: riik, üksikud osariigid, provintsid, maakonnad ja linnad ning vallad. Maksujaotus oleks järgmine: 80% — riigile, 20% — osariikidele, sellest osast annab osariik omavalitsustele (linnadele ja valdadele) $\frac{3}{5}$, need toetavad omakorda 10% -ga saadud osast maakondi, missugused omakorda teatud osa, saadud summast, provintsidele peavad andma. Umbes samasugune keeruline jaotus on ka tulumaksu ja veel mõne teise maksu juures, sellepärast jätsin kõrrale ka igasuguse maksu summa ehk % suuruse, mis omavalitsuse jaoks nendes riikides langeb ja tähendasin eelpool ainult tähtsamad maksualad ära.

Peale maksude võivad omavalitsused veel naturaalkohustust nõuda küütide ehk tööde näol.

Naturaalkohustuste asemel võib aga ka vastav rahaline maks lubatud saada, nii et kohustustekandjal vaba valik jääb naturaalkohustuste ja rahaliste kohustuste vahel. Naturaalkohustustest on Saksamaal ja Austrias kõik need vabastatud, kes omavalitsuse sissetulekumaksu ei maksa, peale selle kooli- ja kirikuõpetajad ja köstrid ning sõjaväelased.

Peale nende maksude ja kohustuste on omavalitsustel veel sissetulekuid nende eneste tööstus- ja äriettevõtetest. Pea kõigis lääne-riikides on niisugused ärilised ettevõtted tulu mõttes õige suure tähendusega. Kõige laiema tähtsusega on siin juba ammust ajast gaasi ja elektrivabrikud ning tänavraudteed. Nendele ettevõtetele seltsivad aga veel teised: supelusasutused, metsatööstused, pandimajad, pangad, apteegid, hoiukassad jne. Saksamaal ja Austrias, niisama ka Hollandis leiame vaevalt mõne suurema omavalitsuse üksuse, kellel mõnesugust ettevõtet ei ole. Väiksemad üksused, kellel üksikult sarnaste ettevõtete ülevalpidamine ülejõu käib, loovad selleks otstarbeks sihtühinguid kas teiste omavalitsustega ehk jälle era ühingute ja isikutega liitudes.

Omavalitsuste ettevõtted on harilikult teatud eesõigustega varustatud ja asuvad teatud määral monopool seisukorras. See olukord on seletatav sellega, et omavalitsuste ettevõtted ei tohi kõigil aladel, näit.: elutarbed, gaas, elektrivool, liikumisabinõud, jne. puht ärilisest seisukohast välja minna, vaid omavalitsus peab nende ettevõtete

asutamisel ja tegevuse ajal ikka ja alati ka kodanikkude huvise silmas pidama ja tihtipeale peab omavalitsus oma ettevõtteid just sotsiaal-poliitilisel alusel tegutseda laskma.

Sarnaste ettevõtete tõttu on aga omavalitsused ka riisikoga seotud ja tulu asemel võib pahatihti puudujääk ühe ehk teise ettevõtte juures tekkida. Et seda riisikot, vähendada, on omavalitsused igal pool sarnaseid ettevõtteid püüdnud võimalikult eraettevõtete taoliselt painduvaks ja igasugusest poliitilisest mõjust vabaks teha. Selleks on nende ettevõtete tegevuse juhtimine ja kontroleerimine omavalitsuste esituskogude, kui poliitiliste kogude, mõjuvõimkonnast harilikult välja võetud, et vabamalt ja kiiremini asju otsustada ja ajada.

Omapärane on Hollandi omavalitsus selle poolest, et seal omavalitsuse seadusega mingisugust vahet ei tehta linna ega maa ja suurte ega veikeste omavalitsusüksuste vahel. Iseäralik on veel, et seal omavalitsuse maksuseadus mitte eraldi seadusena ei ole antud, vaid omavalitsuste maksualal majanduspoliitilised ja poliitilised põhi-jooned on sellesamas omavalitsusseaduses ära määratud. See seadus oli üks eeskujulisematest terves Euroopas. Välja antud sai see seadus juba 1851. aastal.

Selle seadusele oli mõnel korral täiendus ja muudatusi tehtud, aga põhjalikuma muutuse elas tema alles 1920. a. läbi. Peaasjalikult sai muudetud just see osa seadusest, missugune omavalitsuse maksudest räägib.

See seaduse täiendus oli tingitud mitmesugustest asjaoludest, nii uute ülesannete ja ettevõtete suurenemisest omavalitsuses, sõjaaegsetest muutustest rühaväärtuse ja maksude alal jne.

Nii kui eelpool tähendasin, oli Hollandi omavalitsus vist ainuke, kes sõja ajal ja peale sõda ikka lähedasti oma maksude korraldusega läbi tuli ja osalt ülejääkidega oma aruanded lõpetas. Ainult 1919. ja 1920. aastal tekkisivad oma- ja keskvalitsuse vahel õerumised sissetulekute korralduse alal: riik ladus omavalitsustele mitmed uued ülesanded peale, sissetulekute suurendamine, nende ülesannete täitmiseks, unustati aga ära. Seal olid omavalitsuste kanda, näituseks, kriminaal- ja välispolitsei kulud, algkoolide õpetajate palgad ja koolide ülespidamise kulud jne. 1920. a. maksuseadusega on see kord osalt muudetud. Nii maksab kooliõpetajate palgad nüüd riik, kuna omavalitsus ainult koolid üleval

peab ja õpe- ning muude abinõudega varustab.

Hollandi omavalitsuse maksuseadusega 1920. a. on nende maksud õige mitmekesiseks muutunud, võrreldes endise lihtsa ja vähese maksude arvuga. See on seletatav raskete rahaliste aegade, kus kõik maksuobjektid ärakasutada püütakse, kuna endistel aegadel vähema tuluga ja suurte maksustamiskuludega seotud maksud harilikult kõrvale jäeti.

Sealsetest omavalitsusmaksudest oleks nimetada järgmised:

1. Maamaks, kuni riiklise maamaksu osa suuruseni,
2. ehitusplatside maks, see on iseäraline maks tühjalt seisvate ehituskruuntide pealt (tähtis ainult linnadele ja alevitele),
3. teedemaks, mida võetakse nende ehituste pealt, missugused suurte teede ääres asuvad,
4. omavalitsuste ehituste ja ettevõtete maksud, nii nimetatud „betterment-tax“ niisuguste isikute ja asutuste käest, kellel nimetud ehitustest või ettevõtetest iseäraline tulu on tekkinud, see maks on sarnane Saksa-Austria „Beiträgidele“,
5. tööstusmaks,
6. sissetulekumaks ja riigi tulumaksu lisa (kuni 100%),
7. varanduste maksu lisa (kuni 100%),
8. mitmesugused maksud väljaminekute pealt (Aufwandsteuer) nii: korteri, mööbli, hobuste, jõuvankrite ja -rataste jne. maksud,
9. lisamaks osakasude (diwidentide) ja taktiemide jne. pealt,
10. koertemaks,
11. lõbustusmaks,
12. mitmesugused lõivud (Gebühren),
13. tulekinnituste pealt võetav maks,
14. suvitismaks ja
15. kuulutuste ning plakaatide maks.

Need on omavalitsuse maksud Hollandis 1920. a. maksuseaduse järgi.

Kui palju need maksud sisse annavad

ja kui suured on nende sissenõudmise kulud, ei ole minul kahjuks teada, et maksustamis kulude ja tulude võrdlust teiste riikidega ära tähendada; maksuobjektid on aga nähtavasti kõik ära kasutatud.

Lõpu kokkuvõttes peab tähendama, et suur osa maksudest on pea kõigis riikides ikka ühede ja nende samade maksuobjektide peale rajatud (maa, hooned, liikuv varandus ja isikline teenistustulu) mis ka iseenesest arusaadav on: peab ja võib ju ainult seda maksustada, mis olemas on.

Teiselt poolt on sellestki lühikesest ülevaatest näha, et omavalitsused pea igalpool majandusliselt raskes seisukorras on.

Seda omavalitsuste majanduslist kitsikust tuleb seletada alaliselt kasvava ülesannete koormaga. Ühelt poolt seab elu ise omavalitsustele igapäev uusi nõudeid ja tarvidusi ülesse, teiselt poolt katsub riik osa omast koormast omavalitsuste peale veeretada. Iseäranis suuri summe kulutavad omavalitsused puht sotsiaalsete ülesannete peale (üleüldine haridus, hoolekanne, töökorraldus, ka kogukondline tervishoid jne.) ja sotsiaalsed nõuded ning tarvidused kasvavad nähtavasti kiiremini, kui rahva majandusline ning maksu jõukus. Selle tõttu tundub maksukoorem üleliia raskena ja omavalitsuste tuluallikaid on aja nõuete kohaselt raske korraldada.

Peale selle ei tule kunagi silmist lasta seda hirmust varanduste hävitust, mis suure ilmasõja ja selle järelduel tekkinud sõdade ja mässude läbi on ettevõetud. Sellest varanduste hävitusest ei ole puudutatud mitte üksi otsekohe selle all kannatada saanud riigid, vaid ka väljaspool mõllu seisvad riigid on selle hiigla majanduslise kriisi tõttu palju enam kaotanud, kui võitnud.

See majandusline kriis ei ole praegu veel läbi põetud ja tema tõuseb veel küllalt ägedal kujul juba ühes kui teises riigis esile, ja selle tagajärjed annavad ennast veel aastakümned tunda. Seni ei või ka omavalitsustel suurt lootust olla täitsa lähedate majandusliste tingimiste peale.

Meie asutuste seinapiltidest.

T. L.

Aasta paari eest oli mul Valgas viibimise puhul hea juhus Valga maakonnavalitsuse liikme hra Lõhmuse, kui tubli olude tundja ja Läti keele mõistja, lahkel

kaastegevusel ajalooliselt ülitähtsa, endise Valga seminaari asupaigaga ja hoonega lähemalt tutvuneda, kus kuulus koolimees Jaan Zimse omal ajal nii viljarikast

haridustööd tegi ning kus ka paljud meie ärkamise- ja hilisema ajajärgude tegelased õppisid.

See auväärt paik ja hoone asuvad Läti vabariigi territooriumil, Luke kihelkonnas ja Luke surnuaia läheduses üksikul lagedal künkal. Hoones oli Läti poeglase gümnaasium sees, kuna ruumid selles vanas äraiganenud kivi majas võrdlemisi madalad ja kitsad ning uue aja koolinõuetele just mitte enam väga vastavad. Kuid mis kõige üllatavam, oli see seal näha, et lätlased, ka pea sama noored vabariiklased, kui meiegi, olid jõudnud nendegi kooli ruumide vanu seinu sarnase hulga oma tähtsamate riigimeeste ja teiste Läti tegelaste näopiltidega (maalidega) ära ehtida, et vaevalt leidub meil koolimaju või muid asutusi, mille seintele nii suurel hulgal meie tegelaste pilte asetatud. Kuna sarnane meeltülendav nähtus juba kaugel Läti „piiri-mail“ ette tuleb, mis siis veel tsentrumites leida võib! Küll ei olnud suur osa Luke gümnaasiumi pilte isegi raamidesse veel paigutatud ning mitmed ka õpilaste või algajate kunstnikkude nõrgad tööd, kuid tähtis on siht ja põhimõte, mis kõnelevad austamisest ja armastusest oma isamaa ja riigi ning lugupidamist väärivate riigimeeste ja tegelaste vastu, kellede teeneterikas eeskuju, muu seas just noore soole seda piltlikumalt südamesse tungib ja nendele teerajajaks ja hooandjaks tulevastel elukutsetel oma kodumaa rakedustöödes on. Arusaadav, et igasugusel sarnasel pildistusel ka oma suur ajalooline tähtsus on, sest mis seda mõjuvam ja täpsem, kui teatavat inimest ja muud objekti kujundina kopeeritult paberil jäädvustatuna nii näha, nagu ta tõepoolest oli või on.

Ka meil, Eestis, on seni jõutud meie tähtsamate riigimeeste ja tegelaste pildistuste aladel nii mõndagi ära teha ja neid pildistusi ka rahva laiematele hulkadele kättesaadavaks võimaldada. Nii on kõigis meie suuremates kirjandusärides müügil veikesed ja suured pildid (suured mäletavasti tuntud foto Parikaste seeria Tallinnas) Dr. Kreutzvaldist, Jansenist, Koidulast, Jakobsonist, Pätsist, Tõnissonist, kindral Laidonerist ja t. juba olemas. Ka piltpostkaartide näol on väga palju pilte meie tegelastest mitmesugustest elukutsetest ärides müügil ning kuuldavasti ka mõnel vanemal Tallinna fotol (Parika'd, Vannas j. t.) suuremad kollektsioonid sarnaseid paremaid päevapilte kogutud. Ei puudu

ka müügil meie tegelastest gipsist kujud, kuna isegi niisuguseid maalitöid, mis meie kunstnikkude poolt valmistatud, on ka terve rida juba olemas. Ja siin ja seal ametikohas, koolides ja muis asutuses võib silmata ka üksikuid sarnaseid päevapilte seinu ehtivat, kuid mis meil puudub ja rohkem, kui tarvilik, on üldine kavakindlus, traditsioon ja edustus sellel alal, olgu siis, kui ainult mõned linna- ja maakonnavalitsused teiste hulgas on ka oma tegelaste kohta on jõudnud midagi traditsioonilist korda saata. Nii võime meie näha, vana Tallinna raekoja seintel, peale ühe end. Prantsuse presidendi (viimase oma allkirjaga kingitud pilt) ja kadunud Jüri Vilmsi piltide, veel terve ria endiste Tallinna linnapeade ja linnasekretääride päevapilte, Harju maakonnavalitsuse majas n. n. koosolekute-saali seintel, peale kadunud Jaan Poska suurendatud päevapildi ning maja pildi, ka kõikide endiste maakonnanõunikkude näopildid ning maakonnavalitsuse liigete ja ametnikkude grupipildid. Ka mujal maak. omavalitsuste ruumides näeme siin ja seal ühel või teisel kujul pea samas sihis pilte.

Kuid selle tähtsa traditsiooni kavakindlaks edustuseks on meil üldiselt ikkagi vähe seni propageeritud, vähe muu askelduste kõrval isegi ajakirjanduses juttu tehtud. Ja nende ridade otstarb olekski sarnase asjaolu edustamise peale rohkem tähelepanu juhtida, mis ka isamaalise- ja riikluse tunnete süvendamiseks rahva laialistes hulkades, teadagi, oma jagu palju kaasa mõjuks.

Ei oleks sugugi üleliigne, kui näit. haridusministeerium omal algatusel või sellekohase komisjoni abil vastava kava looks, missugused piltide kogud oleks soovitav meie ametiasutuste ja koolide seintel eestkätt näha, milline kava seda mõjuvama autoriteedi otstarbel ka meie Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud oleks, ning see kava üldiselt teatavaks teha. Arusaadav, et ka Maakondade ja Linnade Liidud ei jäta ka omavalitsusasutuste kohta paralleelset üldkava ja soovitusi välja töötamata ja laialisaatmata. Seega paneksime sarnasele armsale traditsioonile kavakindla ja ühtlase üldaluse, traditsioonile, millel, nagu teame, kõikides kultuurriikides oma aukoht.

Niisugune kava või soovitus peaks eneses vähemalt kolm järku sisaldama, ja nimelt: 1) meie vanemate riigimeeste ning muude üldiselt tähtsate tegelaste kohta,

alates Eesti ärkamisajajärgust; 2) tegelaste kohta, millel asutuse enese kohta eriline või ajalooliselt kohapealne tähtsus, ja 3) mitmesugustel otstarbetel ülespandavad ja püstitavad pildid ja kujud. Järgud omakorda aga tuleks veel osadesse tegelaste elukutsete jne. järele jagada ja nii, et iga osa kohta oleks vastavad näpunäited.

Sarnast üldtraditsiooni omaks võttes ja ajajooksul teostades, teaksid niihästi nüüdised, kui ka tulevased põlvned edaspidi juba enesest mõistetavalt, et kõikide meie endiste parlamendi liigete pildid võib kindlasti leida parlamendi majast, end. riigivanemate pildid — riigivanema majast, end. vallavanemate ja vallasekretääride pildid — vastavatest vallamajadest, kirjanikkude pildid — tulevases kirjanikkude kodust, jne. jne. jne., kuna nendest eriti ajalooliste tegelaste pildid ehivad peale selle veel meie ametikohtade ja koolimajade seinu.

Selle kava teostamise vastuväiteks võidakse ehk vahest mõnelt poolt seda esile tuua, kust võtta seks raha, mil näit., valdade omavalitsused teravas kitsikuses, et paljudes koolides puuduvad tarvilikumadki õpeabinõud jne. Selle peale võiks küll seda vastata, et hea tahtmise juures saab kõigest üle. Ei tarvitse ju kava ühe korraga läbi viia, vaid aeg-ajalt, aastate jooksul, jõu kohaselt, kuid kavakindlalt. Nii jätkuks ikkagi ka omavalitsustel iga aasta mõnesugustest trahvirahadest sarnast veikest kulu teha, mis seda odavam oleks, mida suurem nõudmine sarnaste piltide järele järgneks. Isegi postkaartide suuruses, nagu tähendasin, on paljude tegelaste pilte müügil, milliste hind ju nii naeruväärt veike, et rääkidagi ei maksa. Ka iga sarnane pilt meie koolides on ju omast kohast õpeabinõu, mida võib demonstreerida näit. koduloo, ilukirjanduse ja ajaloo õpetundidel ja muude vastavate seletuste puhul, rääkimata veel ilutundest ja austusest oma tegelaste vastu. Mis kohaliste tegelaste piltidesse puutub, siis olen kindel, et väga paljud tegelased, nagu: vallaametmehed, koolide õpetajad, seltside eesotsas seisjad jne. annetavad hea meelega isegi päevapildid, kas või piltpostkaartide näol; oma mälestuse jäädvustamiseks asutustele, kus nad tegutsenud, tarvis aga seks nendele tõsine, viisakas ettepanek teha ja asutuse sanktsioon või otsus pildi ülespanemiseks võimaldada. Sest kui meie ametipaikkele omal ajal igasuguste säravate raamidega Romanovite ja muu võeraste võimude

pildid kalli hinna eest vägisi peale suruti, mida me vallamajade ja koolide seintele riputama pidime, seda parema tahtmisega peaksime nüüd vabatahtliliselt sarnastest vastikuist piltidest vabanenud oma asutuste tühje seina meie enesete tegelaste piltidega kaunistama.

Mis puutub veel viimases punkt 3 kategoorias nimetatud piltidesse, siis on selle all mõeldud sarnased pildid, mis asutuse oma äranägemise järele üles seatakse. Sarnastena võiksid olla — asutuse oma majad, ajaloolised paigad, pildid mõnesugustest kohalike tegelaste grupedest mitmesugustel momentidel (vallakoosolekud, laulu- või muusika koorid, seltside koosolekud jne.), pildid nendest kohalikest kangelastest, kes hiljutistes sõdades langesid, või vabadusristid said, eriti just meie vabadussõja kangelased.

Kuidas ja missuguses järjekorras sarnast traditsiooni meie ametiasutustes ja koolides, eriti rahvakoolides teostada tuleks, selle üle teeks vast soovitav kava täpsemalt tegemist, seks mitmesuguseid näitusi ja variatsioone esile tuues. Siin aga tuleks kõigest hingest seda allakriipsutada, et see kava peatselt valmistatud ja ellukutsutud saaks, mille järele kava hoogne teostamine aja jooksul järgneda võiks. Seni aga peaksid näit. meie omavalitsused ja koolid teistele eeskujuna endiste ja nüüdiste tegelaste piltide kogumisega algust tegema, ning ka pilte muist objektidest ja tegevusaladelt omale täh. otstarbeteks koondama ning ka oma piirkondade seltse ja ühisusi enda tegelaste kohta seda tegema virgutama. Usun kindlasti, et rahva laialdased hulgad selle hea asjale igal pool kaasa tunnevad, mida seegi analoogiline nähtus küllalt selgelt tõendab, et meie ammust ajast saadik juba kirikute ja kabelite seinu omaste mälestuseks mitmesuguste tahvlitega, pargadega ja vannikutega ehtida armastati, miks siis ei või ka pilte seks otstarbeks, kuhu vaja, paigutada. Rõõmustaval viisil koguvadki juba mitmed maakonnavalitsused oma tegevuspiirkonnas igasugustelt aladelt päevapilte. Nii on Harju maakonnaavalitsusel oma veike päevapildistusaparaatki olemas, millega ametisõitute puhul maakonna inseneeri poolt igasugused omavalitsuste ehitused, ajaloolised ja muud tähelepanemise väärt paigad jne. pildistatakse ning sedaviisi aja jooksul väärtuslisedki piltide kogud soetatakse, millised ülitarvilikud muu seas ka näituste puhkudel demonstreerimiseks, sellekohaste kirjelduste

juurde lisamiseks, mitmesuguseks informatsiooniks jne.

Sedaviisi võivad juba maakonnaavalitsusteltki alluvad asutused soovitada pilte endale saada.

Arusaadav, et sarnase kindla traditsiooni olemasolu tagajärjel leiavad ka meie kunstnikkudegi teosed aja jooksul teed valla- ja koolimajadesse ning seltsidesse — järjeli-

kult seda rohkem ka rahva laiemate hulkade lähedusse ja rahva hulka.

Sellepärast jääks ainult ühte soovida, et sarnane algatusmõte peagi vastukõla ja kavakindlat teostust meil leiaks.

Ühtlasi tähendaks see ka osakese rahvuslise ja riiklise propaganda kava teostamist.

Vallaomavalitsuse revideerimise juhtnöörid ja kava.

Järg.

d) Kas vallavalitsuse otsused on täideviidud ja täitmise üle märkused protokollis raamatusse tehtud;

d) kas vallavalitsuse otsused kuulutatud asjast huvitatud isikutele allkirja vastu.

3. Lauajuhend.

a) Kas lauajuhend on vormi nõuete kohaselt kõigi tarviliku andmetega peetud ja kas kõik v. v. sissetulnud ja välja- saadetud kirjad selles registreeritud;

b) kas ühte kirjavahetusesse kuuluvad kirjad registreeritakse järjekindlalt lauajuhendis ühise numbri all ning kas sissetulnud kirjadele lauajuhendi järjekorra number ja kuupäev ära tähendatakse;

c) kas jooksva kirjavahetuse täitmine sünnib ilma viivitusega ja kas tähtajalised korraldused õigeaegselt täidetud; mis- suguste kirjade täitmisega viivitatakse;

e) kas on kõik täidetud paberid kirjako- gusse pandud ja kas selle üle vastav kaustiku number ja märkus kirja lõpe- tamise üle lauajuhendisse tehtud;

g) kas on olemas tähtajaliste esitluste tabel.

4. Kantselei maks.

a) Kas võetakse vallanõukogu poolt mää- ratud kantseleimaksu väljaantud tõen- duste ja tunnistuste pealt seaduses ette- nähtud korras ja kas tarvitatakse selleks kantseleimarke;

b) kas on kantseleimarkide tarvitamine õieti arvestatud ja markide eest saadud raha iga kuu kassaraamatusse sissekan- tud;

d) kas vastab markide arv ülejäägile, mis olema peab.

5. Kirjakogu.

a) Kas on olemas kirjakoogu nimestik;

b) kas on lõpetatud kirjad sisukohaselt

vastavatesse kaustikutesse paigutatud ja järjekorras kinni õmmeldud;

d) kas sissetulnud palvekirjad ning v. va- litsuses sõlmitud lepingud on vastavalt tempelmaksustatud;

e) kas on tähtsamatest kirjadest, aruanne- test ja arvustiku andmetest ära kirjad kirjakoogusse jäetud;

g) kas on ettekirjutustel vallavanema mär- kus selle läbilugemise üle.

6. Posti saateraamat.

a) Kas on kõik väljalainud kirjad posti- raamatusse kantud ja kas on olemas allkirjad nende vastuvõtmise üle;

b) kas on posti saatekulud õieti kokku- võetud ja kindlaks määratud tähtaega- del, vähemalt iga kuu lõpul, kassaraa- matust läbikantud.

7. Elanikkude registreerimine.

a) Kas elanikkude registreerimise raamat on vormi nõuete kohaselt tähestikuga sisse seatud;

b) kas toimetatakse selles sisse- ja välja- registreerimisi majaraamatute järele kor- rapäraselt ja ilma viivitusega; kas täien- datakse registrit sündimiste, abielusse astumiste ja suremiste märkustega;

d) kas võetakse majaraamatute pidamise korralikkuse üle revideerimisi ette ja selle tagajärjel leitud puuduste pärast asjale käik antud, s. o. majaraamatute korratumalt pidajate vastutusele võtmi- seks samme astutud; kas tehakse isiku- tunnistustele registreerimise puhul vas- tavad märkused;

e) kas on puhkusele lastud ja komandee- ritud rahvaväelaste registreerimiseks eri nimekirje peetud;

g) kas kõigi reservisõiljate rahvaväelaste kohta on nende arvelpidamiseks selle- kohased lõigendid täidetud, nimekirjas

registreeritud ja tarviliselt rahvaväeüle-
male saadetud.

8. Isikutunnistuste väljaandmine.
- Kas isikutunnistuste väljaandmisel on sellekohaseid määrusi silmas peetud;
  - kas väljaantud tunnistused on kõigi andmetega varustatud, registreeritud ja registreerituse saajalt allkiri võetud;
  - kas isikutunnistuse saajalt nõutud dokumendid hoitakse sellekohases kaustikus alal;
  - kas registri juures peetakse tähestikku ja kas kõik väljaantud isikutunnistused on sinna ära tähendatud;
  - kas isikutunnistuste eest maksuvõtmisel on sellekohast määrust silmas peetud ja kas saadud raha on kassaraamatus õieti arvestatud;
  - kas järelolevate isikutunnistuste blankettide arv vastab tõelisele ülejäägile ja kas nad hoitakse kindlas kohas alal.

9. Valijate nimekirjad.

- Kas on valimisõigusliste kodanikkude nimekiri valimisjaoskondade järele ja tähestiku järjekorras olemas ja kas see seaduses ettenähtud korras ning täht-aegadel täiendatud.

10. Karistatute raamat.

- Kas kõik kohtu otsuste järele ja distsiplinaar korras karistatud isikud on raamatusse kantud ja karistuste kohta tarvilised märkused tehtud.

11. Vangide saateraamat.

- Kas on vangide hoidmiseks sellekohased ruumid olemas;
- kas peetakse vangide saatmise kohta tarvilist raamatut ja kas läbikäinud vangid on selles registreeritud ning kas vangide üleandmise kohta vastavad allkirjad võetud;
- kas vangide saatmise, söögi ja muud rahad õieti raamatusse kantud ja vangide saatjatele ning söötjatele välja maksetud.

12. Kүүdikorra raamat.

- Kas on olemas kүүdikorra raamat ja kas selles kүүdikorrahust vallaõukogu otsuse põhjal on õieti ära jaotatud üksikute maapidajate vahel;
- kas tehtud kүүdid on korralikult raamatusse ära märgitud.

13. Hobuste registreerimine.

- Kas hobusepasside väljaandmisel on sellekohaseid määrusi silmas peetud;

- kas väljaantud hobusepassid on kõigi tarviliste andmetega varustatud, registreeritud ja registreerituse passi saajatelt allkirjad võetud;
- kas kõik väljaantud hobusepassid on registri juures peetavasse tähestikku kantud;
- kas hobusepasside väljaandmisel on sellekohast määrust tasu võtmisel silmas peetud ja kas saadud raha on kassaraamatus õieti arvestatud;
- kas järelolevate hobusepasside blankettide arv vastab tõelisele ülejäägile ja kas nad hoitakse kindlas kohas alal.
- kas on olemas ja korralikult peetud sõjaväkke kõlblikkude hobuste nimekiri.

14. Piirituslubade väljaandmine:

- Kas on piirituslubade saajate nimekiri olemas ja lubade väljaandmine selles korralikult ära märgitud ning kõigi lubasaajate allkirjadega varustatud;
- kas on lubasaajate nimed tähestikku kantud;
- kas lubade andmine seaduslikult toimetatud, s. o. kas on luba ainult oma valla piirides elavatele täiealastele meesterahvastele väljaantud, kas ainult määratud arvul jne.;
- kas väljaantud lubade arvu kohta on õiged teated maakonnaavalitsusele saadetud;
- kas hoitakse loa blanketid kindlas kohas alal, ja kas vastab nende arv ülejäägile, mis olema peab.

15. Hoolekanne.

- Kas valla hoolealustele on nõukogu otsusega määratud abirahad korralikult välja maksetud;
- kas kõik pensiooni saada soovijate avaldused on saadetud ajaviitmata maakonnaavalitsusele ja kas viimase otsused ja korraldused on palujatele kuulutatud;
- kas viimaste perekondades ettetulnud muudatuste üle õigel ajal maakonnaavalitsusele teatatud;
- kas määratud pensioonid õigel ajal maakonnaavalitsusest ära toodud ja pensionääridele väljaantud;
- kas saadud ja väljaantud summade arvepidamine dokumentaalselt õige.

16. Teede järevalve.

- Kas on olemas vallateede ja sildade nimekiri ning nende paranduse jaotuslehed;
- kuidas on maakonnaavalitsuse korraldused teede paranduse alal täidetud.

17. Pidupiletite registreerimine. 1)

- a) Kas on piletite registreerimise raamat olemas ja piletite registreerimine korralikult sissekantud;
- b) kas võetakse lõbustumaks sellekohase määruse järele;
- d) kas tuuakse piletite kontsad määratud aja jooksul tagasi ja õiendakse lõbustumaks;
- e) kas on lõbustumaks, piletite hulka ja hindasid arvesse võttes, õieti väljaarvatud ja pileti kontsadega kokkukõlas;
- g) kas on lõbustumaks kassaraamatust raha saamise kuupäeval läbikantud ja iga kuu korralikult maakonnavalitsusele edasi saadetud.

18. Käskude andmise kord.

- a) Kas antakse käsud edasi kindlatel täht-aegadel ja tarvilise kiirusega;
- b) kas antakse korraldused käsuandjatele kirjalikult;
- d) kas kuulatakse käsud nende saajatele allkirja vastu;
- e) kas ja kuidas hoitakse allkirjad alal.

19. Koolivalitsuse asjaajamine.

- a) Kas koolikohuslaste nimekiri peetud;
- b) kas kooli alguse üle teated õpilastele õigel ajal välja saadetud;
- d) kas koolidele kirjade edasiandmine sünnib tarvilise kiirusega;
- e) kas on iga aasta koolihoolekogudelt

1) Täht. Puutub ainult valdadesse, keda m. v. volitanud pidupiletisi registreerima ja lõbustumaksu vastuvõtma.

- koolide eelarveid nõutud ja need vallanõukogule esitatud;
- g) kas koolimajade parandamine sünnib korralikult ja õigel ajal;
- h) kas koolid on tarviliselt õppeabinõudega varustatud;
- i) kas koolide kütte materjaal on õigel ajal kohale muretsetud;
- j) kas uute koolimajade ehitamisel on riiklise ehituslaenu saamise puhul sellekohaseid määrusi silmas peetud ja laenu summad ainult koolimaja ehitamiseks tarvitud.

20. Avalikkude raamatukogude korraldus.

- a) Kas avalikkude raamatukogude seaduses ettenähtud korraldused avalikkude raamatukogude ehk lugemistubade korraldamise ning ülevalpidamise kohta on täidetud ja selleks eelarvesse ülesvõetud krediidid ainult määratud otstarbeks tarvitatud ning missugused korraldused on sel alal tehtud.

21. Tuletõrje korraldamine.

- a) Kas tuletõrje seaduses ettenähtud korraldused omavalitsuse tuletõrje asutamise ja ülevalpidamise kohta on täidetud ja missugused korraldused sel alal tehtud.

22. Valla arhiiv.

- a) Kas peetakse arhiiv korras ja kas on olemas arhiivi nimekiri.

Järgneb.

Suitsetamisele omavalitsuse asutustes tuleb piir panna.

Vallasekretäär J. K.

Iseäranis viimasel ajal on kodanikkudel harjumuseks saanud omavalitsuse asutustes omi asju õiendades suitsetada. Maakonna- ja linnaomavalitsuste asutustes on seda küll vähem märgata, kuid selle vastu on meie valdade katseleides suitsetamine iseäranis laiali levinenud. See on saanud mingisuguseks tõveks, raskeks tõveks, millest enam lahti ei saa.

Pea igas vallamajas võib leida seinalt suitsetamise keeldu, kuid see keeld on nagu hirvituseks ülesse pandud. Tõeliselt ei hoolita tollest sugugi. Mõnedel suitsetajatel on veel moeks saanud ennem ametnikkudele suitsu pakkuda ja sellega ühes

ka ise suitsetada, seega peita ennast ametniku selja taha.

Vallavalitsuse asjaajamise päevadel on kantselei ruumid niivõrd kibeda suitsuga täidetud, et ka suitsetajal endal seal viibimine raskeks läheb, rääkimata mittesuitsetajast. Pealegi tuleb silmaspidada, et igal vallamajas käijal on isesugune tubak, isesuguse lõhnaga.

Ei saa ka vaikides mööda minna vallanõukogu koosolekutest. Ka siin annab suitsetamise tõbi ennast tunda. Istutakse rahulikult pinkidel ja suitsetatakse sõna tõsisel mõttes.

Ja kui vallanõukogu liikmed enda hulgas

ei jõua suitsetamise keeldu maksuma panna, kuidas suudavad nad seda siis veel vallavalitsuse asjaajamise päevadel.

Neil, kes vast kuus korra vallamajas käivad, ei tee suitsu sees viibimine ehk mingisugust viga, kuid mis peavad ütleva vallavalitsuse ametnikud, valla sekretäär ja tema abid, kes alaliselt, võib ütelda, kogu oma eluaja suitsuga rikutud õhus peavad töötama ja neis ruumes viibima? Nemad peavad oma tervise sinna jätma, peavad tuberkuloosi patsillusi sisse hingama ja lõppude-lõpuks haigetena teenistusest lahkuma.

Sarnaselt see enam edasi kesta ei tohi. Tuleb vastuabinõusi otsida ja leida. Kui seltskond ja kohalik omavalitsus ise ei suuda suitsetamise keeldu maksuma panna, siis peab see keeld ülemalt poolt tulema. Igaüks, kes Tartus rahukogu ruumes on käinud (võib olla on ka see teistes rahukogu ruumes nõnda), on tähele pannud seintel asuvat suitsetamise keeldu. Seal on ka äratähendatud, et selle keelu vastu eksijad võetakse vastutusele N. S. § 29

põhjal. Ja see mõjub. Seal vähemalt ei suitsetata.

Võib ju olla mõni vallavalitsus, kus sellel alal rohkem on ära tehtud ja suitsetamise keeld maksuma pandud, kuid need on ikka üksikud.

Meie seltskond on selle keelu läbiviimiseks tahtevaene ja jõuetu olnud. Nii see edasi kesta ei või. Asi tuleb tõsiselt päevakorradele võtta. Ametivennad, vallasekretäärid, võtame lähema vallanõukogu koosoleku päevakorda suitsetamise keelu küsimuse valla kantseleis ja nõukogu koosolekut, seletame asja ära, näitame, et maakonna nõukogud on oma koosolekute kohta suitsetamise keelu maksuma pannud ja täidavad seda, ergutame nõunikke selle otsuse tegemisele meeletuletades, et see oleks enam kui suur moraalne hoop meie omavalitsustele, kui nad ise jõuetud on selle tillukese korralduse elluviimiseks, et see kõige halvem tunnistus oleks meie vallaomavalitsustele, kui suitsetamise keelu korraldus mujalt, väljaspoolt, tulema peab. Ja ta tuleb lõpuks mujalt, kui me ise ei suuda asja läbi viia. Viime ta enne läbi, viime läbi lähemal nõukogu koosolekul!

Omavalitsuste päevauudised.

Omavalitsuste seaduste kodifitseerimisest.

Maakondade Liidu järelküsümise peale 9. jaan. s. a. teatas Siseministerium 21. veebr. s. a., et kuigi omavalitsustesse puutuvate maksvate seaduste tõlkimine, kodifitseerimine ja trükkimine hädatarvilik, ministeriumil selle töö läbiviimiseks tarviline krediit puudub, mispärast ta oma endisest kavatsusest vastava seaduste ja korralduste kogu väljaandmiseks loobuma on pidanud. Selle teate saamise järele astus Maakondade Liidu juhatus läbirääkimisesse tuntud juristidega täh. seaduste kodifitseerimise asjus Liidu nõukogu viimase koosoleku otsuse kohaselt.

Riiklise tervishoiu statistika organiseerimise küsimus

oli 27. veebr. Riigi Statistika nõukogu koosolekul päevakorral. Koosolekul selgus, et senised kogutavad andmed tervishoiu alal ei võimalda tarviliku pildi saamist rahva tervislise seisukorra kohta. Riigi

Statistika Keskbüroo on väljatöötanud rea mitmesuguseid teatelehti haigete ja nende ravitsemise kohta, sumuti ka aruande vormid. Esimesed on täitmiseks arstidele ja haigemajadele, teised linna- ja maakonnavalitsuste tervishoiu osakondadele. Tervishoiu nõukogu olla need uued vormid heakskiitnud, kuid nüüd ei leia need täitmist: Tervishoiu Peavalitsus olla oma korralduse, need 1-sest jaan. s. a. maksuma panna, muutnud, neid ainult tarvitusele võtta soovitades. Põhjus: ei olla täidetavad ehk anda palju tööd. Täitmata on tõepoolest näit. tervishoiu osakonna kuu aruanne haiguste liikumise kohta. Aruandes tuleb täita: 1) kui palju oli haigeid haiguste järele 1-ks kuu päevaks, 2) kui palju jäi haigeiks kuu jooksul, 3) kui palju sai terveks, 4) kui palju jäi haigeid järgmiseks kuuks. Kust võtavad tervishoiu osakonnad need teated? Või tahetakse haigeiks jäämise ja tervekssaamise registreerimist kodanikkudele kohuseks teha? Kes teeb haiguse kindlaks meie tervishoidlistes oludes maal? Sarnased absurd nõudmised võivad ainult

üht teha — vihavaenu tõsta statistika vastu. Ka täidetavate teatete lehtede täitmise vastu on arstid — liig suurte nõudmiste pärast. Leitakse, et meie statistika liig kaugele peensustesse läheb.

Riigi Statistika nõukogu pidi omal koosolekul ütleva, kas väljatöötatud kava on hea ehk missugused muudatused selles teha. Nõukogu keeldus seda tegemast enne, kui Keskbüroo on asjasse puutuvate isikute ja asutustega kõiges selles kokkuleppinud. Kokkulepe kustutab, loodetavasti, võimatamad ja üleardused nõudmised.

Petseri maakonnaavalitsusele erilise maksu võtmise õigus.

Vabariigi Valitsus otsustas Riigikogule esitada seaduse eelnõu, mille järele Petseri maakonnaavalitsusele õigus antakse lisaks maamaksule oma heaks veel maksu võtta kuni 25 marka tarbe- ja metsamaa tiinu pealt.

Maakondade Liidu soov vastuvõetud.

Väljaspool linna ja alevi piirisi asuvate kinnisvarade hindamise asjus Liidu nõukogu poolt 27. nov. l. a. vastuvõetud resolutsioon eriliste kontrolööride instituuti kaotamise ja nende kohuste vanemate hindajate peale panemise üle on Kinnisvarade hindamise Peakomitee poolt viimasel koosolekul vastuvõetud.

Kommunistlike tegelaste kõrvaldamine esituskogudest.

Siseminister avaldas järgmise määruse: 1925 a. 28. veebruari kuu päeval Siseminister, silmas pidades, et 2. detsembril 1924 a. seaduse jõusse läinud sõjaväe ringkonna kohtu otsuse järele oli 1922 aastast peale Eesti vabariigi piirides tegutsemas ühing nimetusega „Tööraha ühine väerind“, mis koos seisib mitmesuguste nimetustega organisatsioonidest ja 1923 a. valitud omavalitsusasutuste volikogude ja nõukogude liigetest ja kuuludes ühte tervikusse, nimega „Eesti kommunistiline partei“, oli koondunud selleks, et Eesti vabariigis maksvat demokraatlist riigikorda ja valitsemiseviisi väevõimuga kukutada, kus juures kohtulikul uurimisel kindlaks tehti, et tähendatud ühingu käsutuses olid kirjeldatud eesmärgi teostamiseks mitmed sõjariistade, laskemoona ja lõhkeaine ladud, mispärast käsitades riigikorra kaitseseaduse par. 3, määras: tunnistada maksvusetaks kõik linnavolikogude ja maakonnaõukogude valimistel 1923 a. esitatud „Tööraha ühise

väerinna“ kandidaatide nimekirjad (hoolimata sellest kas nimekirja pealkirjas klambrites selgituseks midagi juure tähendatud või mitte) ning lõppenuks nende nimekirjade järele valitud esitajate volitused, kes käesoleva määruse maksmahakkamisel volikogude või nõukogude koosseisu kuuluvad.

Selle määruse täitmise panen vastavate linna- ja maakonnaavalitsuste peale, kohustades neid käesoleva määruse põhjal volikogude või nõukogude koosseisust väljavalangute nimekirja avaldama „Riigi Teatajas“ ja kahe nädala jooksul, käesoleva määruse maksmahakkamisest arvates, täitmisest minule teatama Omavalitsus asjade Peavalitsuse kaudu, ühes andmetega volikogu või nõukogu koosseisu arvulise ja protsendilise vähenemise kohta käesoleva määruse maksmahakkamise tagajärjel.

Selle määruse peale võib kaebada riigi korra kaitseseaduse par. 3 näidatud korras. Käesolev määrus hakkab maksuma tema väljakuulutamisel „Riigi Teatajas“.

Ka vallanõukogudes ja alevivolikogudes „Ühine väerind“ likvideeritud.

1925 a. veebruarikuu 28. päeval, Siseminister, silmaspidades, et 2. detsembril 1924 a. seaduse jõusse läinud sõjaväe ringkonnakohtu otsuse järele on 1922 aastast peale Eesti vabariigi piirides tegutsemas ühing nimetusega „Tööraha ühine väerind“, mis koos seisib mitmesuguste nimetustega organisatsioonide ja 1923 a. valitud omavalitsusasutuste volikogude ja nõukogude liigetest ja kuuludes ühte tervikusse nimega „Eesti kommunistiline partei“, koondunud on selleks, et Eesti vabariigis maksvat riigikorda, kukutada, kus juures kohtulikul uurimisel kindlaks tehti, et tähendatud ühingu käsutuses olid kirjeldatud eesmärgi teostamiseks mitmed sõjariistade-, laskemoona ja lõhkeainete ladud, mispärast, käsitades riigikorra kaitseseaduse § 3, määras: tunnistada maksvusetaks kõik alevivolikogude ja vallanõukogude valimistel 1923 ja 1924 a. esitatud „Tööraha ühise väerinna“ kandidaatide nimekirjad (hoolimata sellest, kas nimekirja pealkirjas klambrites või ilma klambriteta midagi juure tähendatud või mitte) ning lõppenuks nende nimekirjade järele valitud esitajate volitused, kes käesoleva määruse maksmahakkamisel volikogude koosseisu kuuluvad,

Selle määruse täitmise panen vastavate maakonnaavalitsuste peale, kohustades neid kahe nädala jooksul, käesoleva määruse

maksamahakkamisest arvates, täitmisest minule teatama Omavalitsuse asjade Peavalitsuse kaudu, ühes andmetega volikogu arvulise ja protsendilise vähenemise kohta käesoleva määruse mnksmahakkamise tagajärjel.

Selle määruse peale võib kaebada riigikorra kaitseseaduse § 3 näidatud korras.

Käesolev määrus hakkab maksma tema väljakuulutamiseга „Riigi Teatajas“.

Põhiseaduse muutmise põhijooned.

Riigikogu liige A. Jürmann põllumeeste rühmast on esitanud Riigikogu esimehele järgnevad põhiseaduse muutmise põhijooned:

1. Valimisõigusliste vanadus tuleb 23 aasta peale tõsta. Avaliku hoolekande elu ülespidamist saajatel valimise õigust ei ole, sama ka kaitseväe teenijatel.

2. Riigikogu liikmete arvu tuleb 75 peale vähendada.

3. Riigikogul peab õigus olema rahva algatusel ülestõstatud seaduse eelnõusid muuta ja oma parandustega kõrvuti rahva algatusel sisse antud eelnõuga rahvahääletamisele panna.

Kui rahvahääletus peaks Riigikogu eelnõu kõrvale jätma või Riigikogu poolt tagasilükatud eelnõu vastu võtma, ei peaks Riigikogu selle tagajärjel ometi mitte laiali minema.

4. Rahvahääletamine peaks hõlpsamaks muudetama, osavõtjate arvu võiks vähendada.

5. Vabariigi presidendi instituut tuleks juure luua. Riigivanema võim läheks osalt peaministri kätte, osalt presidendi peale üle.

6. President oleks valitav otsekohe rahva poolt, vähemalt 5 aastaks.

7. President seab valitsuse kokku ja vabastab ta ametist. Kinnitab seadused

ja võib neid Riigikogule teistkordseks otustamiseks tagasi saata. Kutsub Riigikogu kokku ja võib ta laiali saata. On kaitseväe ülemjuht ja esitab riiki. Muud ülesanded oleksid harilikud teiste riikide omadega.

8. Valitsus teostaks täidesaatva võimu ülesandeid. Teda juhiks peaminister, kelle ametisse kutsub president ja kes viimasele omalt poolt kokkuseatud valitsuse kinnitamiseks esitab. Valitsusel peab olema Riigikogu usaldus. Umbusalduse avaldamise järele peab valitsus presidendile lahkumise palve ära andma.

9. Alluvate ametivõimude, muuseas ka omavalitsuse asutuste vahelkord keskvalitsusega tuleks nii seada, et üldiste riiklike ülesannete täitmisel nad keskvalitsuse käskusid peaksid täitma. Omavalitsusasutuste valimisalusel tuleksid põhiseadusest välja jätta.

10. Põhiseaduse muutmine tulevikus peaks hõlpsamaks muutuma; ka Riigikogul peaks teatavatel eelnõuetel võimalik olema põhiseadust muuta.

11. Tuleb selgusele jõuda, kas kavatsesetavat põhiseaduse muutmist nüüd otsekohe Riigikogu kaudu algatada, või rahva algatust õhutama hakata. Igatahes peaks algatus nüüd kohe ette võetama.

Omavalitsustegelased Kaitseliidu Vanematekogus.

Kaitseliidu Vanematekogusse on omavalitsustegelastest valitud: Võru maakonnal. esimees A. Kohver, Viljandi maak. val. esimees H. Lauri ja Lääne maak. val. esimees A. Saar.

Teated Maakondade Liidu ja omavalitsuste tegevusest.

Põllutööministeeriumi ja maakonnavalitsuste vahelised lepingud magistraal kraavide kaevamise

asjus töörõsetes registreeritud töölistega on ministeeriumi poolt sedavõrd maakonnavalitsustele riskeerivalt kokkuseatud, et viimased nendest töödest ka parema tahtmise juures loobuma peavad, kui miljonisi mängu peale ei taha panna. Et omalt poolt kõigile omavalitsustele vastuvõeta-

vat lepingu kava kokkuseada, peetakse Maakondade Liidu algatusel 12. märtsil Tallinnas maakonnavalitsuste põllumajandusosakondade juhatajate koosolek ära.

Kui ei arvestata kohaliku omavalitsusega.

Hummuli vallanõukogu avaldas juba 26. juulil 1922 a. (prot. Nr. 5 pt. IX) ja 8 nov. 1922 (prot. Nr. 8 pt. XVI) arvamist,

ja tegi omal ajal ka vastava ettekande maakonnavalitsusele, et Soele postkontori vaja ei ole, vaid valda rahuldaks küll postiagentuur ja telefoni keskjaam. Postkontor avati siiski, mille tulud olid aasta jooksul 48.077 m., kulud 137.777 m., peale selle postivedu. (Posti Peaval. vahekiri Nr. 1144). Sarnase tagajärje juures tuldi jälle vallanõukogu seisukohta küsima, kes 28. märtsil 1924 a. endise seisukoha juurde jäi. Selle järele suluti postkontor ja avati vallamajas postiagentuur ja telefoni keskjaam, mis valla elanikke rahuldab ja suure puudujäägi asemel riigile puhast kasu annab.

Korratud Kodijärve vallavalitsuse asjaajamises.

Kodijärve vallavalitsuse asjaajamine oli mõnda aega juba korrast ära: kirjad seisnud täitmata isegi maakonnavalitsuse poolt tehtud hoiatustest hoolimata. Kui viimaks asi niikaugele läks, et nõukogu koosolek sekretääri purjutamise pärast pidamata jäi, võttis maakonnavalitsuse administratiiv osakonna juhataja 3. veebruaril s. a. vallavalitsuse revideerimise ette, mis üllatavaid tagajärgi andis: kassas puudus 14.900 m. raha, maksuraamatud 1923 a. eest olid lõpetamata, samuti ka 1924 a. raamatud; kassa- ja arveraamatuid on väga korratult peetud, summa ei võrdu üksteisele; lõbus-
tasmaksud seisavad 1923 a. kevadest peale sisse kandmata; hulk ametiasutuste ja maakonnavalitsuste kirju seisab aastate ja kuude kaupa täitmata, endistel revideermistel avaldatud nõudmised korratuste kõrvaldamise üle on täitmata jne. Vallanõukogu on oma protokollides 14. detsembril 1924 a. ja 31. jaanuaril s. a. konstateerinud, et nõukogu koosolekud tulid pidamata jätta sekretääri purjusoleku pärast.

Neid asjaolusid arvesse võttes otsustas maakonnavalitsus 20. veebruaril: Tartu-Võru rahukogu prokurööri kaudu vallavanem A. Margus kohtulikule vastutusele võtta ja ametist ajutiselt tagandada, nõukogule ettepannes ajutine vallavanem valida, Siseministrile aga ette panna vallasekretäär K. Savisaar administratiiv korrast ametist lõpulikult tagandada.

Valla revisjoni komisjoni esimees kohtu alla.

Raadi vallavalitsuse revideerimisel 20. detsembril a. selgus, et valla revisjoni komisjoni esimees K. Kopli ei ole täitnud tema peale pandud kohustusi ega tarvilisel määral kokkukutsunud revisjoni komisjoni valla asjaajamise revideerimiseks. Valla kassat ei ole revideeritud peale 9 märtsi 1921 a. Silmaspidades seda, otsustas Tartu maakonnavalitsus Raadi valla revisjoni komisjoni esimeest K. Kopli't rahukogu prokurööri kaudu N. S. § 339 ja 341 järele kohtulikule vastutusele võtta, teda ajutiselt, kuni kohtu otsuseni, ametist tagandades.

Vallaametnikkude karistamine.

Siseministri poolt on Uuemõisa vallasekretäär 7 päevase arestiga karistatud selle eest, et ta vange edasisaates vangide saatekirja nõuet, neid käsiraudes saata, ei täitnud. Laimjala vallavanem tagandati aga ametist ja antaks sõjaringkonnakohtu kätte lohaka teenistuskohuste täitmise ja korraldamatuse pärast, mille tagajärjel tähtis poliitiline vang põgenema pääsis.

Saaremaa maakonnavalitsus

vajab

Orissaare jaoskonda

looma-velskeri

Avaldused ühes elulookirjeldusega saata Saaremaa maakonnavalitsusele hiljemalt 1. aprilliks s. a.

MAAKONNAVALITSUS.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 13. Küsimus küsimuse Nr. 6 vastuse peale.

1) Kas on vallasekretäär siis vastutav,

kui vallavanem, kes valla asjaajamises, kui selle tundmiseks mitte õppinud isik, oma seadusevastaste ja vale korraldustega kõik

valla asjaajamise segi paiskab ja sellega halbu tagajärgi võib tuua, niihästi valla-ametnikkudele, kui ka valla asjaajamisele?

2) Kuidas tuleb niisugusel korral valla-sekretääril toimetada, kui vallavanem eel-pool nimetatud korralduste täitmise nõud-misest ei loobu? Vallasekretäär.

Vastus:

Muidugi ei vastuta, kui kõigeiks selleks tarvilikud tõendused. Selleks tuleb küsi-mus, kui seaduse- või korravastased korral-dused tehtud, vallavalitsuse koosolekul aru-tusele võtta. Enne otsuse tegemist peab sekretäär ära seletama, et tehtud korraldus seaduse- ehk korravastane. Kui siiski valla-vanema vale korraldus vastu võetakse, tuleb protokolleerida peale selle, et sekre-täär vastava seletuse andis ja hoiatas sea-dusevastast otsust tegemast, ka sekretääri isearvamine otsuse kohta. Sellega on tõen-dus sekretääri kaitseks saadud. Kas sea-dusvastasest otsusest tuleb järelvalve asu-tusele teatada, see oleneb vale korralduse tähtsusest edaspidise töö korralikkuse peale.

Küsimus Nr. 14. K ü ü d i k o h u s e s t v a l l a h e a k s .

Kas on vallavalitsusel õigust kodanikke küüdikorras valla enda majapidamiseks tarvisminevaid puid ja muid materjale vedama käsutada, kui on, siis missuguse seaduse alusel saab käsu mittetäitjaid vastutusele võtta? Vallasekretäär O. H.

Vastus: Ei ole.

Küütide määruse (R. T. Nr. 47—1919 a.) § 1 põhjal, on küüdisaamiks õigus riigi, sõjaväe, kaitseliidu, maakonna omavalitsuse ja politsei asutustel ja nende ametnikkudel ning üksikutel sõjaväelastel nende amet-likkude sõitude ja vedude jaoks.

Sama määruse § 2 järele otsustades, tuleb „maakonna omavalitsuse“ all mõista mitte üldse maaomavalitsusi, vaid ainult maa-konnaomavalitsust, mispärast ka vastus küsimuse peale eitav.

K ü s i m i n e N r 15. K ü m n i k u t e k s m ä ä r a m i s e s t .

Keda võib vallavalitsus kümnikuteks määrata? Kas kümniku kohustus lasub maa või isiku peal ja kas kümnikuks võib määrata kiriku- ja kooliõpetajaid, kui viimastel (kooliõpetajatel) peale palgamaa veel erimaid kasutamiseks on? Kas valla-valitsuse ja vallakohtu liikmed on vabad kümniku kohustustest? (Käesoleva küsi-muse all ei tule mõista mitte endist küm-nikute instituuti, vaid vallanõukogu poolt vallakäskjalale abilisteks määratud küm-nikke). Vallasekretäär, J. K.

Vastus:

Vallakogukonna seaduse 19. veebruarist 1866 a. (II sead. üldkogu Nr. 43034) ja üldkubermangu asutusseadute § 848 põh-jal võisid vallavanemad ühes abidega tea-tavate politseiliste ülesannete täitmiseks valida maaomanikkude või rentnikkude seast kümnikka. Riigikohtu otsuse järe-le Alatskivi vallavanema asjas, on aga Asutava Kogu poolt 17. dets. 1919 a. vastuvõetud politsei korralduse („R. T.“ Nr. 4/5 — 1920 a.) tagajärjal vallavanema amet politseilised ülesanded kaotanud (V. „Maaomavalitsus“ 11-st veebruarist k. a. Nr. 3). Järjekult on sellega, kui ühi-neda Riigikohtu arvamisega, ka kümnikkude instituut üldse oma seaduslise aluse kaotanud.

K ü s i m u s N r . 16. K ü m n i k k u d e k o h u s t e k a n d j a t e s t .

Kas kümniku kohustused langevad maa või isiku peale? Kui kümniku kohused langevad maa peale, kas siis võib kiriku-maade pidajatele (kirikuõpetajatele) neid kohustusi peale panna, ja kas ka poole-tera mehed langevad kümniku kohustuse alla? Lugeja.

Vastus:

1866 a. seaduse § 18 järele lubati kümnikke valida päriskohapidajate ehk rentnikkude hulgast. Seega langesid tähen-datud seaduse järele kümnikute kohused teatud liigi isikute peale. Seda kohustust võis ka eesõiguseks pidada, sest ainult päriskohapidajad ja rentnikud võisid seda ametit pidada. Põhiseadusega on kõik eesõigused kaotatud, järjekult ka eesõigus kümnik olla. Kui Riigikohtu seletuse järele järeldusi teha (vaata küsimuse Nr. 15 vastus), siis puuduks vajadus seda küsimust lahenda-da; kui järeldusi teha selles numbris toodud E. Maddisoni artikli põhimõtete kohaselt, siis lasuks kümniku kohus iga täieealise vallakodaniku peal, sest koorma-tuse seadus ei näe kümniku kohust maa peal ette.

Nagu eelpool öeldust järeldada võib, vajab küsimus lahendust seadusandlisel teel ehk otsekohest Riigikohtu seletust asja kohta.

Kirjavastused.

R. S. Protokoll on kirjaoskamatalt kokkuseatud ja otsuse lõpp segane, mis-pärast teda avaldada ei saa.

J. K. Lõppu tuli muuta puht taktilis-tel põhjustel.

Vallaomavalitsused,

kui Teie tahate, et arusaamine omavalitsustest ja tema tähtsusest valla-
kodanikkude hulgas kasvaks, et kodanikud oma kohusi riiklistel ja oma-
valitsuste valimistel ja hääletamistel teadlikult täita võiks, siis

tellige igasse rahvaraamatukogusse

maaomavalitsuste häälekandja, ajakiri

„**MAAOMAVALITSUS**“

Ilmunud numbrid on veel saada. Otse talitusest tellides saavad
avalikud rahvaraamatukogud ajakirja „MAAOMAVALITSUS“

25 % hinnaalandusega.

Õnnetus käib inimesi mööda —

sellepärast hoidke, et tema Teid ootamata ei taba. — Seda teha võimaldab Teile

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „OMA“,

kes teostab:

tulekinnitusi, elukinnitusi ja rahekinnitusi.

Seltsi põhi- ja tagavara kapitaalid üle 14.000.000 marka.

Madalad preemiad. — Soodsad kinnitustingimised. — Kõik kasu rahvale tagasi.

===== Seltsi juhatus: TARTUS, Lihaturg 7. =====

Omavalitsused, võtke osa Seltsi tegevusest nii aktsiate omandamise, kui ka varanduste
„Oma“ seltsis kinnitamisega.

Ettevõtjad ja kohaotsijad!

Eesti Maakondade Liit teatab, et **paljud maakonna-
valitsused avaldavad**, tänasest alates, kõik **oma kuulu-
tused ainult** Liidu häälekandjas „**Maaomavalitsuses**“,
teised peale kohalikkude lehtede ka „Maaomavalitsuses“, mis-
pärast teede, sildade ja muude ehituste ettevõtjatel ja koha-
otsijatel „Maaomavalitsuse“ kuulutusi jälgida tuleb.

Ajakiri „Maaomavalitsus“ ilmub iga kuu 10 ja 25 päeval.
Talitus Tallinnas S.-Roosikrantsi uul. 12. Tellimise hind aas-
500 marka., üksik number 25 marka.